

МЕТРОЛОГІЧНА СЛУЖБА ЗОНИ ВІДЧУЖЕННЯ: ДОСТОВІРНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ТОЧНІСТЬ ВИМІРУ

Ліцензію на право державної повірки засобів виміру та державне тавро одержала лабораторія метрології спеціалізованого підприємства "РУЗОД", що знаходиться у зоні відчуження. З подібних організацій таким правом користується лише одна лабораторія - гірничо-рудного комбінату в Жовтих Водах на Дніпропетровщині. З 17 видів вимірювань, які проводяться Держстандартом України, чорнобильська лабораторія проводить 11. Основні з них - радіаційні виміри. Детальніше розповісти про роботу колективу ми попросили начальника лабораторії Дмитра МАНДРИКА.

- ОДРАЗУ ж після аварії на Чорнобильській АЕС у зоні відчуження була організована оперативна група Держстандарту СРСР. Тоді з усіх куточків Союзу сюди були відряджені провідні спеціалісти галузі, фахівці. Ми виконували свою звичну роботу в нашвидкуруч пристосованій лабораторії, оснащеної технічними засобами, проводили різні типи вимірювань. Група працювала до вересня 1987-го року. Потім за рішенням урядової комісії було доручено виробничому об'єднанню "Комбінат" створити відомчу метрологічну службу. Так була створена наша лабораторія, яку я очолив з дня її заснування.

- Дмитре Івановичу, розкажіть, будь-ласка, детальніше про метрологічну службу. Що вона собою являє?

- Як говорив Дмитро Іванович Менделєєв, наука починається там, де починаються вимірювання. Метрологи, наприклад, у перші дні Чорнобильської катастрофи не були статистами, тому що вимірювання забрудненої території там було одним з основних видів робіт. Потрібна була максимально точна інформація, а її було не так легко одержати. Виміри проводилися різними засобами і приладами. Більшість з них були призначені до наявних вимірів чорнобильського "букету", тому показували різні результати. Не можна було поручитися за достовірність інформації. А завдання метрології - забезпечити єдність і достовірність виконаних вимірювальних робіт.

Перед тим, як вимірювати, треба знати об'єкт дослідження і з якою точністю отримано ці результати. Для примітивного прикладу візьмемо літрову склянку і наллємо туди води. Завдання нашого спеціаліста визначити точність цього літра. У еталонній посудині він визначає справжній об'єм рідини і дає свідоцтво на цей літр з певними плюс-мінус відхиленнями...

- Щось схоже проробляєте й для визначення правильності виміру радіаційними приладами?

- Дозиметристи у перші дні аварії і нині у більшості випадків продовжують користуватися найпростішим приладом ДП-5. У його інструкції визначена певна погрішність правильності показника виміру: плюс-мінус 20 відсотків. Це значні розбіжності. Від цих 20 процентів ми й відштовхуємося при допущенні дозиметра до роботи. Нижче 20 - придатний до вимірів, більше - треба відправити в ремонт.

Дозиметрами у зоні відчуження користуються для вимірів забруднених радіонуклідами спеціальною працюючого персоналу, транспорту, різноманітних матеріалів. А от іонізуючі параметри вимірів води, повітря, ґрунту, рослинності проводяться спектрометричними засобами - досить точними видами вимірювання.

Прикро те, що в зоні нині щомісяця відбувається скорочення парку засобів вимірювання забрудненої території. Наприклад, за два роки у ДП "Радек" - основної організації, яка займається цією роботою, - цифра зменшилася до 800 одиниць. Відтак зменшилась кількість точок, які раніше обов'язково контролювалися на опроміненій території. Чому так сталося? Все ґрунтується у фінансування. Тож тепер параметри контролю радіаційної забрудненості у зоні відчуження зведені до мінімуму.

- Можливо, це зроблено для того, щоб через дванадцять років після аварії деякою мірою приховати дози радіації?

- Це питання не за адресою. У метрологічній службі завдання одне: аби у зоні засоби контролю вимірів були більш-менш достовірні й інформація, що доходить до людей, була правдивою. Але в технологію вимірювання ми не втручаємося. Що заміряють дозиметристи, у якому обсязі - це їхні функціональні обов'язки і справи. Метрологічна служба перевіряє лише ланцюг проведення цих операцій. Для прикладу можна навести контроль

радіаційних доз у каналі "АС-КРО". Блок дедектування обладнання знаходиться на території нашої станції, а від нього лінія зв'язку протягнута аж до річки Прип'яті, де розташовано дистанційний прилад, на дисплеї якого видно нашу точку. Ми на старті задаємо свою, "темну" величину на блок дедектування, а оператор "Радека" перевіряє її. Після звірки результату ми атестуємо або не атестуємо прилад.

Подібно ми проробляємо з дозиметричними приладами, якими вимірюють ліс, різноманітні матеріали.

- Як вже довідалися читачі, нещодавно лабораторія одержала ліцензію на право державної повірки. Це підвищує не лише відповідальність, а й, безумовно, збільшує обсяг робіт кожного працівника...

- Колектив у нас досвідчений. Функціональна структура кожного підрозділу, кожного працівника вже давно визначена. Спочатку в нас був 21 спеціаліст, залишилося 13. Тепер доводиться працювати, як мовиться, за себе і за того хлопця, оскільки обсяги не зменшилися, а навпаки - збільшилися. Адже ми не лише контролюємо правильність роботи усіх наявних вимірювачів зони відчуження, а й ведемо контролюльно-технічну документацію, нагляд за дотриманням метрологічних норм і правил тощо. Загалом у зоні нараховується 28 тисяч засобів вимірювання, які підлягають повірці. Багато це чи мало? Годину на один при-

лад - уявляєте скільки людино-годин потрібно нашим спеціалістам, аби впровадитися з роботою? Крім того, Адміністрація зони відчуження поклала на лабораторію функції по координації робіт з наглядом за коштовними металами. Працівниками лабораторії впроваджено понад сто методик з галузі, понад півтори тисячі одиниць, що забезпечують всю гаму вимірів у зоні. Успіхів досягли у першу чергу завдяки роботі провідних інженерів Петра Приходька, Бориса Сплюшного, Василя Лісового, Юрія Орлова, Олега Зеленського...

- Дмитре Івановичу, з лабораторією в Україні працюють, вона зарекомендувала себе з найкращого боку, але все ж відчувається, що не всі резерви використані...

- Проблем у нас дійсно чимало. Усі наші біди та огріхи в роботі залежать від своєчасного фінансування термінових справ. Нашій організації вже 11 років, природно, усі засоби вимірювання, придбані на зорі нашого заснування, застаріли. Особливо найточніші, які мають джерела накопичення. Деякі дози вже на межі розпаду. Ми неодноразово зверталися за допомогою до нашого безпосереднього керівника в "РУЗОД", але жодної копійки звіти не одержали для поліпшення матеріально-технічної бази. Минулорічна домовленість з Харківським інститутом метрології про технічне забезпечення була заморожена. Але завдяки Адміністрації зони відчуження угоди було відновлено і, якщо їх буде профінансовано, то поточного року ми повністю оновимо свою базу.

Крім того, саме життя змушує нас провести атестацію лабораторії на право виконання робіт у плані іонізуючих вимірів. У нас технічна база настільки багата, що ми можемо виконувати усі ці роботи у власній лабораторії. Не повертатимуться до нас спиною, буде нормальне фінансування, - то буде й віддача.

Розмову вів
Микола ОГОРОДНИК.

На фото: головний метролог зони відчуження Дмитро МАНДРИК та провідний інженер Олег ЗЕЛЕНЬСЬКИЙ випробовують прилад радіаційного контролю.